

Univerzitet u Beogradu  
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

**II NAUČNI SKUP  
STREMLJENJA I NOVINE U  
SPECIJALNOJ EDUKACIJI I REHABILITACIJI**

Beograd, 28. decembar 2012.



**ZBORNİK RADOVA**

Godišnja prezentacija rezultata naučno-istraživačkih projekata  
Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju  
koje finansira  
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja  
Republike Srbije  
2011–2014

Beograd 2012.

II naučni skup  
Stremljenja i novine u  
specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji

Beograd, 28. decembar 2012.

**ZBORNİK RADOVA**

*Izdavač:*

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju  
11000 Beograd, Visokog Stevana 2  
[www.fasper.bg.ac.rs](http://www.fasper.bg.ac.rs)

*Za izdavača:*

*Prof. dr Jasmina Kovačević*

*Urednik*

*Prof. dr Milica Gligorović*

ISBN 978-86-6203-036-8

Zbornik radova će biti publikovan  
u elektronskom obliku CD

Tiraž:

200

PROJEKAT 179068



EVALUACIJA TRETMANA STEČENIH  
POREMEĆAJA GOVORA I JEZIKA  
Rukovodilac projekta: Prof. dr Mile Vuković

PROJEKAT 179025



KREIRANJE PROTOKOLA ZA  
PROCENU EDUKATIVNIH POTENCIJALA DECE SA SMETNJAMA  
U RAZVOJU KAO KRITERIJUMA ZA IZRADU INDIVIDUALNIH  
OBRAZOVNIH PROGRAMA  
Rukovodilac projekta: Prof. dr Jasmina Kovačević

PROJEKAT 179017



SOCIJALNA PARTICIPACIJA  
OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU  
Rukovodilac projekta: Prof. dr Nenad Glumbić

PROJEKAT 179055



UTICAJ KOHLEARNE IMPLANTACIJE NA EDUKACIJU  
GLUVIH I NAGLUVIH OSOBA  
Rukovodilac projekta: Prof. dr Sanja Đoković

PROJEKAT 179025



KREIRANJE PROTOKOLA ZA  
PROCENU EDUKATIVNIH POTENCIJALA  
DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU KAO  
KRITERIJUMA ZA IZRADU INDIVIDUALNIH  
OBRAZOVNIH PROGRAMA

Rukovodilac projekta: Prof. dr Jasmina Kovačević

## PRIMENA PORTFOLIJA KAO OBLIKA ALTERNATIVNE PROCENE U OBRAZOVNO-VASPITNOM PROCESU

Slobodan Banković<sup>1</sup>

*Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju*

*Za učenike sa izraženim kognitivnim teškoćama, alternativna procena obezbeđuje primaran mehanizam za učešće u proceni edukativnih potencijala. Evaluacija zasnovana na portfolioju predstavlja jedan od oblika alternativne procene. Povećani interes za procenu zasnovanu na portfolioju javlja se uporedo sa težnjom edukatora da pronađu autentičnije načine za dokumentovanje postignuća učenika.*

*Cilj rada je da se prikažu glavne karakteristike portfolioja kao oblika alternativne procene u obrazovno-vaspitnom procesu. Takođe, u radu su prikazane prednosti ovog tipa procene, ali i poteškoće koje se pojavljuju prilikom primene portfolioja u praksi.*

*Generalno, mogu se izdvojiti tri tipa portfolioja (radni, reprezentativni i evaluativni). Pored tipologije, u literaturi su saopštene prednosti procene zasnovane na portfolioju, poput povezivanja procene sa nastavom, ohrabrivanje učenika da preuzmu odgovornost za sopstveno učenje itd. Sa druge strane, saopšteni su i problemi ili izazovi koji prate primenu portfolioja, kao oblika procene. Između ostalog, to su teškoće u primeni procesa procene, teškoće u vezi sa ocenjivanjem (vrednovanjem), problemi generalizacije i poređenja rezultata, kao i pitanja u vezi sa validnošću i relijabilnošću procene.*

*Evaluacija zasnovana na portfolioju pruža alternativu tradicionalnim oblicima procene, posebno u onim slučajevima kada ni uz upotrebu odgovarajućih akomodacija ili modifikacija nije moguće proceniti napredak i postignuće učenika. Međutim, da bi ovaj vid alternativne procene bio uspešno primenjen, neophodno je pripremiti nastavnike, specijalne edukatore, ali i učenike, za realizaciju takvog oblika procene.*

**Ključne reči:** *portfolio, procena, prednosti, problemi*

---

<sup>1</sup> E-mail: slobodan2008@yahoo.com

## UVOD

Za učenike sa izraženim kognitivnim teškoćama, alternativna procena obezbeđuje primaran mehanizam za učešće u proceni edukativnih potencijala (Kleinert et al., 2009). Procena zasnovana na portfoliju predstavlja jedan od oblika alternativne procene. Portfolio se može koristiti u različitim obrazovnim okruženjima i u različite svrhe (Carpenter et al., 1995) i generalno predstavlja fleksibilan vid procene (Tangdhanakanond, Wongwanich, 2012). Povećani interes za procenu putem portfolija javlja se uporedo sa težnjom edukatora da pronadu atentičnije načine za dokumentovanje postignuća učenika (Klein-Ezell, Ezell, 2005).

## CILJ

Cilj rada je da se prikažu glavne karakteristike portfolija kao oblika alternativne procene u obrazovno-vaspitnom procesu. Takođe, u radu su prikazane prednosti ovog tipa procene, ali i poteškoće koje se pojavljuju prilikom primene portfolija u praksi.

## METOD

Podaci su prikupljeni pretraživanjem elektronskih baza podataka dostupnih preko Konzorcijuma biblioteke Srbije za objedinjenu nabavku (KoBSON), kao i pretraživanjem literature dostupne u papirnoj verziji. Prilikom pretraživanja korišćene su i reference pronađene u radovima izdvojenim na osnovu prethodne pretrage.

## DEFINISANJE PORTFOLIJA I PROCENE ZASNOVANE NA NJEMU

Portfolio, u svojoj najjednostavnijoj formi, može se sagledati kao zbirka uzoraka radova učenika (Carpenter et al., 1995). Paulson i saradnici (Paulson et al., 1991) specifičnije određuju portfolio kao „svrsishodnu kolekciju radova koja prikazuje trud učenika, njegov napredak i postignuće u jednoj ili više oblasti”. Isti autori ukazuju na to da proces stvaranja kolekcije podrazumeva učešće učenika prilikom odabira sadržaja, zatim određene kriterijume za selekciju, kriterijume

za procenu vrednosti, kao i dokaz o samorefleksiji učenika (Paulson et al., 1991). Osim zbirke učeničkih radova, portfolio može predstavljati i kolekciju nastavnikovih zapažanja, komentara roditelja i vršnjaka, isto kao i kolekciju bilo kojih drugih informacija dobijenih kao rezultat primene drugih strategija procene (Pheeney, 1998).

Generalno, mogu se izdvojiti tri tipa portfolija (Batzle, 1992, prema Pierangelo, Giuliani, 2008, Pheeney, 1998; Klein-Ezell, Ezell, 2005). Radni portfolio sadrži učeničke radove koji su još uvek u procesu izrade. Ova vrsta portfolija može ukazati na uloženi trud učenika i može se koristiti za procenu napretka učenika tokom vremena. Selekciju radova, koji će ući u radni portfolio, osim deteta, mogu vršiti i druge osobe, poput nastavnika i roditelja. Reprezentativni ili prikazni (showcase) portfolio sadrži samo završene, najbolje radove učenika. Iako selekciju takvih radova može vršiti nastavnik, izrada ovog tipa portfolija obično podrazumeva aktivno učešće učenika u procesu odabira. Treći tip portfolija jeste evaluativni, koji osim uzoraka učeničkih radova, sadrži i evidenciju o učeniku dobijenu na osnovu drugih strategija procene (npr. testove koje je učenik radio). Kriterijum za selekciju radova ili dodatne evidencije isključivo određuje nastavnik. U celini, ova vrsta portfolija trebalo bi da sadrži onu evidenciju koja je potrebna za procenu učenika.

### *Korišćenje portfolija – prednosti i potencijalni problemi*

U literaturi su navedene brojne prednosti korišćenja portfolia. Između ostalog, portfolio može omogućiti praćenje napretka učenika sa ometenošću prema ostvarivanju postavljenih ciljeva u okviru individualnog edukativnog programa, kao i saopštavanje snaga i potreba određenog učenika. Takođe, procena putem portfolia može služiti kao sredstvo za dalje planiranje nastave (Carpenter et al., 1995). Ovakva procena osetljiva je i na mala poboljšanja u funkcionisanju učenika i omogućava prikupljanje podataka u okviru različitih oblasti (Carothers, Taylor, 2005).

Izrada portfolija ohrabruje učenike da preuzmu odgovornost za sopstveno učenje (Paulson et al., 1991). Aktivno učešće u izradi portfolija može podstaći samorefleksiju i organizacione veštine učenika i pomoći im u prepoznavanju sopstvenih snaga i slabosti (Pheeney, 1998). Prednosti procene zasnovane na portfoliju, posebno kada su u pitanju učenici sa intelektualnom ometenošću, ogledaju se i u mo-

gućnosti poboljšanja samoodređenja i povećanja unutrašnjeg lokusa kontrole kod učenika (Klein-Ezell, Ezell, 2005).

U jednom od istraživanja (Tangdhanakanond, Wongwanich, 2012) nastavnici u osnovnim školama, generalno, saopštavaju pozitivne stavove prema primeni procene zasnovane na portfoliju. Međutim, u okviru pozitivno iskazanih stavova, nastavnici ispoljavaju izvesnu zabrinutost u pogledu jasnosti procene i vremena koje takva procena zahteva. Između ostalog, ovo istraživanje ukazuje i na potrebu za daljim usavršavanjem nastavnika u primeni pojedinih koraka izrade portfolija.

Izvesnu potvrdu za prethodno navedene rezultate daje i istraživanje u kome se veliki broj nastavnika, koji su koristili procenu zasnovanu na portfoliju, slaže sa tvrdnjom da alternativna procena oduzima više ličnog vremena, kao i da povećava rad na popunjavanju papirologije (Flowers et al., 2005). Na sličan problem sa vremenom potrebnim za popunjavanje portfolija, ukazuju i specijalni edukatori (Kampfer et al., 2001)

Neki od problema ili izazova koji prate primenu portfolija, kao oblika procene, jesu teškoće u primeni procesa, teškoće u vezi sa ocenjivanjem (vrednovanjem), problemi generalizacije i poređenja rezultata, kao i problemi u vezi sa validnošću i relijabilnošću (Zatta, Pullin, 2004).

## ZAKLJUČAK

Procena putem portfolija, bez obzira na to da li se koristi u specijalnoj ili redovnoj školi, predstavlja obećavajuće sredstvo u procesu skrininga/procene i planiranju nastave za učenike sa IO (Klein-Ezell, Ezell, 2005). Procena zasnovana na portfoliju pruža alternativu tradicionalnim oblicima procenama, posebno u onim slučajevima kada, ni uz upotrebu odgovarajućih akomodacija ili modifikacija uobičajenih procena, nije moguće evaluirati napredak i postignuće učenika. Međutim, da bi ovaj vid alternativne procene bio uspešno primenjen, neophodno je pripremiti nastavnike, specijalne edukatore, ali i učenike, za realizaciju takvog oblika procene.



## LITERATURA

1. Carothers, D.E., & Taylor, R.L. (2005). Using portfolio assessment to develop transition programs for students with mental retardation. *Assessment for Effective Intervention*, 30 (4), 33-40.
2. Carpenter, D., Ray, M., & Bloom, L. (1995). Portfolio assessment: Opportunities and challenges.
3. *Intervention in School and Clinic*, 31(1), 34-41.
4. Flowers, C., Ahlgrim-Delzell, L., Browder, D., & Spooner, F. (2005). Teachers' perceptions of alternate assessments. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 30 (2), 81-92.
5. Kampfer, S., Horvath, L., Kleinert, H., & Kearns, J. (2001). Teachers' perceptions of one state's alternate assessment: Implications for practice and preparation. *Exceptional Children*, 67 (3), 361-374.
6. Kleinert, H., Browder, D., & Towles-Reeves, E. (2009). *Models of cognition for students with significant cognitive disabilities: Implications for assessment*. *Review of Educational Research*, 79 (1), 301-326.
7. Klein-Ezell, C., Ezell, D. (2005). Use of portfolio assessment with students with cognitive disabilities/mental retardation. *Assessment for Effective Intervention*, 30 (4), 15-23.
8. Paulson, F.L., Paulson, P.R., & Meyer, C.A. (1991). What makes a portfolio a portfolio? *Educational Leadership*, 48 (5), 60-63.
9. Pierangelo, R., & Giuliani, G. (2008). A step-by-step guide for educators: Understanding assessment in the special education process. California: Corwin Press.
10. Pheeney, P. (1998). A portfolio primer: Helping teachers make the most of this assessment tool. *The Science Teacher*, 65 (7), 36-39.
11. Tangdhanakanond, K., Wongwanich, S. (2012). Teacher attitude and needs assessment concerning the use of student portfolio assessment in Thailand's educational reform process. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*, 10, 71-88.
12. Zatta, M., & Pullin, D. (2004). Education and alternate assessment for students with significant cognitive disabilities: Implications for educators. *Education Policy Analysis Archives*, 12 (16).
13. Retrieved October 28, 2012 from <http://epaa.asu.edu/epaa/v12n16/>.

# APPLICATION OF PORTFOLIO AS A FORM OF ALTERNATIVE ASSESSMENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Slobodan Banković

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation*

## Summary

For students with significant cognitive disabilities, alternative assessment provides the primary mechanism to participate in the evaluation of educational potentials. The evaluation based on a portfolio represents one of the forms of alternative assessment. The increased interest in portfolio-based evaluation occurs parallel with educators' tendency to find authentic ways to document students' achievement.

The aim of this work is to present the main characteristics of a portfolio as a form of alternative assessment in the educational process. Also, this work presents both the advantages of this type of evaluation and the difficulties that appear in its application.

Generally, we can distinguish among three portfolio types (working, showcase and evaluative). Besides the typology, the literature represents the advantages of portfolio-based evaluation, such as linking evaluation with teaching, encouraging students to take responsibility for their own learning, etc. On the other hand, the problems or challenges that go with the application of portfolio as a form of evaluation are also represented. Among other things, these problems include difficulties in the application of evaluation process, difficulties with grading (evaluation), problems of generalization, and comparison of results, as well as questions about validity and reliability of the evaluation.

The portfolio-based evaluation offers the alternative to the traditional forms of evaluation, especially in those cases where there is no possibility to evaluate the progress and the achievement of students even with the use of appropriate accommodation or modification. However, in order to successfully apply this type of alternative assessment, it's necessary to prepare teachers, special educators, and students for realization of this form of evaluation.

**Key words:** portfolio, assessment, advantages, problems